

UCCC & SPBCBA & SDHGC OF BCA & IT
SYBCOM SEM 3
ADVANCED ACCOUNTING PAPER - 1

પરોક્ષ ખર્ચના હિસાબો – Important Points

1. પરોક્ષ ખર્ચનો અર્થ (Meaning of Indirect Cost)

પરોક્ષ ખર્ચ = પરોક્ષ સામગ્રી + પરોક્ષ મજૂરી + પરોક્ષ ખર્ચ

ઉદાહરણો:

ફેક્ટરીનું ભાડું → ફેક્ટરી પરોક્ષ ખર્ચ

સુપરવાઇઝરનો પગાર → ફેક્ટરી પરોક્ષ ખર્ચ

ઓફિસનો પગાર → વહીવટી પરોક્ષ ખર્ચ

વેચાણ કમિશન → વેચાણ અને વિતરણ પરોક્ષ ખર્ચ

2. પરોક્ષ ખર્ચનું મુખ્ય વર્ગીકરણ

પ્રકાર	ઉદાહરણો
ફેક્ટરી / ઉત્પાદન પરોક્ષ ખર્ચ	ફેક્ટરીનું ભાડું, વીજળી, મશીનનો ઘસારો, સુપરવાઇઝરનો પગાર
વહીવટી પરોક્ષ ખર્ચ	ઓફિસનો પગાર, ઓડિટ ફી, ઓફિસનું ભાડું
વેચાણ પરોક્ષ ખર્ચ	જાહેરાત, વેચાણ કમિશન
વિતરણ પરોક્ષ ખર્ચ	બહાર મોકલવાનો વાહન ખર્ચ, ગોડાઉન ખર્ચ, ડિલિવરી ખર્ચ

3. મહત્વનો તફાવત

પ્રત્યક્ષ ખર્ચ (Direct Cost) → જે ખર્ચને કોઈ ચોક્કસ ઉત્પાદન સાથે સીધો જોડી શકાય છે.

પરોક્ષ ખર્ચ (Indirect Cost) → જે ખર્ચને કોઈ ચોક્કસ ઉત્પાદન સાથે સીધો જોડી શકાતો નથી.

4. ફાળવણી અને વહેંચણી (Allocation vs. Apportionment)

ફાળવણી (Allocation) → સમગ્ર ખર્ચ એક જ વિભાગને ફાળવવામાં આવે છે.

વહેંચણી (Apportionment) → સામાન્ય ખર્ચને યોગ્ય આધારના આધારે બે અથવા વધુ વિભાગોમાં વહેંચવામાં આવે છે.

5. પરોક્ષ ખર્ચની વહેંચણીના સામાન્ય આધારો

આ બાબતો ખાસ યાદ રાખવી:

ભાડું → રોકેલી જગ્યા / જગ્યાનું ક્ષેત્રફળ

વીજળી → વપરાશ કરેલ યુનિટ / વીજળીના પોઈન્ટ

કેન્ટીન ખર્ચ → કર્મચારીઓની સંખ્યા

કર્મચારી કલ્યાણ ખર્ચ → કર્મચારીઓની સંખ્યા

ઘસારો → મિલકતની કિંમત

મિલકતનો વીમો → મિલકતની કિંમત

સુપરવિઝન → કામદારોની સંખ્યા / મજૂરી કલાકો

સ્ટોર્સ ખર્ચ → વપરાયેલી સામગ્રી

પાવર → મશીન કલાકો / વપરાશ કરેલ યુનિટ

6. પ્રાથમિક વહેંચણી (Primary Distribution)

ફેક્ટરીના પરોક્ષ ખર્ચને ઉત્પાદન વિભાગો અને સેવા વિભાગો વચ્ચે વહેંચવાની પ્રક્રિયાને પ્રાથમિક વહેંચણી કહેવામાં આવે છે.

7. ગૌણ વહેંચણી (Secondary Distribution)

સેવા વિભાગોના પરોક્ષ ખર્ચને ઉત્પાદન વિભાગોમાં પુનઃવહેંચવાની પ્રક્રિયાને ગૌણ વહેંચણી કહેવામાં આવે છે.

સેવા વિભાગોના ઉદાહરણો:

જાળવણી વિભાગ (Maintenance)

સ્ટોર્સ વિભાગ (Stores)

કેન્ટીન વિભાગ (Canteen)

પાવર હાઉસ (Power House)

8. પરોક્ષ ખર્ચની વસુલાત

વિભાગવાર પરોક્ષ ખર્ચની ગણતરી કર્યા પછી, યોગ્ય વસુલાત દર (Absorption Rate) ની મદદથી પરોક્ષ ખર્ચને ઉત્પાદનો પર વસૂલ કરવામાં આવે છે.

મહત્વના સૂત્રો:

પરોક્ષ ખર્ચ વસુલાત દર = કુલ પરોક્ષ ખર્ચ ÷ કુલ આધાર (Base)

ઉદાહરણો:

મજૂરી કલાક દર = પરોક્ષ ખર્ચ ÷ મજૂરી કલાકો

મશીન(યંત્ર) કલાક દર = પરોક્ષ ખર્ચ ÷ મશીન કલાકો

મજૂરીની ટકાવારી = પરોક્ષ ખર્ચ ÷ પ્રત્યક્ષ મજૂરી × 100

9. ઓછી વસુલાત અને વધુ વસુલાત

વાસ્તવિક પરોક્ષ ખર્ચ > વસુલેલ પરોક્ષ ખર્ચ → પરોક્ષ ખર્ચનું ઓછું વસુલાત (Under-Absorption)

વસુલેલ પરોક્ષ ખર્ચ > વાસ્તવિક પરોક્ષ ખર્ચ → પરોક્ષ ખર્ચનું વધુ વસુલાત (Over-Absorption)

10. મશીન કલાક દર (Machine Hour Rate)

મશીન કલાક દરમાં સામાન્ય રીતે નીચેના ખર્ચનો સમાવેશ થાય છે:

ઘસારો (Depreciation)

સમારકામ અને જાળવણી ખર્ચ (Repairs & Maintenance)

વીજળી / પાવર ખર્ચ (Power)

વીમો (Insurance)

ભાડું / જગ્યા સંબંધિત ખર્ચ (Rent / Occupancy Expenses)

અન્ય મશીન સંબંધિત પરોક્ષ ખર્ચ

11. સ્થિર, ચલિત અને અર્ધ-ચલિત પરોક્ષ ખર્ચ

સ્થિર પરોક્ષ ખર્ચ (Fixed Indirect Cost) → યોગ્ય મર્યાદામાં ઉત્પાદનના જથ્થામાં ફેરફાર થાય છતાં સામાન્ય રીતે સ્થિર રહે છે.

ચલિત પરોક્ષ ખર્ચ (Variable Indirect Cost) → ઉત્પાદનના જથ્થા સાથે બદલાય છે.

અર્ધ-ચલિત પરોક્ષ ખર્ચ (Semi-variable Indirect Cost) → તેમાં સ્થિર અને ચલિત બંને પ્રકારના ખર્ચનો સમાવેશ થાય છે.

મહત્વના સૂત્રો (Important Formulas)

1. મજૂરી કલાક દર (Labour Hour Rate)

મજૂરી કલાક દર = પરોક્ષ ખર્ચ ÷ મજૂરી કલાકો

2. મશીન કલાક દર (Machine Hour Rate)

મશીન કલાક દર = પરોક્ષ ખર્ચ ÷ મશીન કલાકો

3. મજૂરીની ટકાવારી (% of Wages)

મજૂરીની ટકાવારી = પરોક્ષ ખર્ચ ÷ પ્રત્યક્ષ મજૂરી × 100

4. વાર્ષિક ઘસારો (Annual Depreciation)

વાર્ષિક ઘસારો = (મશીનની કિંમત + ગોઠવણી ખર્ચ - ભંગાર કિંમત) ÷ ઉપયોગી આયુષ્ય

5. પ્રતિ મશીન કલાકદીઠ ઘસારો

પ્રતિ મશીન કલાકદીઠ ઘસારો = વાર્ષિક ઘસારો ÷ વાર્ષિક મશીન કલાકો

6. પ્રતિ કલાક પાવર ખર્ચ (Power Cost per Hour)

પ્રતિ કલાક પાવર ખર્ચ = પ્રતિ કલાક વપરાશ કરેલ વીજળીના યુનિટ × પ્રતિ યુનિટ દર